

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิชาชีพครูถือได้ว่าเป็นวิชาชีพชั้นสูง เป็นวิชาชีพที่มีเกียรติและมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในอดีต อาชีพครูได้รับการยกย่องว่าเป็นสุดยอดแห่งวิชาชีพเพราะเป็นอาชีพของการสอนคน การสร้างคน ถึงกับมีปราชญ์บางท่านกล่าวถึงครูในฐานะว่าเป็นผู้ยกสถานะทางวิญญาณ เป็นมัคคุเทศก์ ทางวิญญาณของเด็กของเยาวชน (นาวิ รังสิวารักษ์ 2520 : 38) ด้วยเหตุที่ครูเป็นผู้สอนผู้อบรมศิษย์เป็นผู้มีความสมบูรณ์ทั้งในแง่ความรู้ คุณธรรมและความประพฤติ ครูจึงได้รับการยกย่องเป็นปูชนียบุคคล ได้รับความเคารพนับถืออย่างสูงจากศิษย์ แม้แต่ชุมชนก็ให้ความนับถือครูเสมือนเป็นแบบอย่างแห่งความดีงามและความถูกต้อง (2520 : 40) กาลต่อมาภาพพจน์ของครูเริ่มเปลี่ยนไปเมื่อประเทศไทยได้รับอารยธรรมตะวันตกมากขึ้น ด้วยความแตกต่างกัน ในปรัชญาการศึกษา วิธีการจัดการศึกษาและการเรียนการสอน รวมทั้งจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่เปลี่ยนแปลง ไปเป็นความต้องการฝึกหัดคนเข้ารับราชการ การสอนกลายเป็นอาชีพหนึ่งในสังคม (สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย 2529 : 165) และเมื่อประเทศไทยได้มีการนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมาใช้ รัฐบาลพยายามส่งเสริมให้ประชาชนสร้างฐานะและกระจายการพัฒนาออกสู่ภูมิภาค ขณะเดียวกันก็ได้นำแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติมาใช้ โดยมุ่งเน้นที่การให้การศึกษาแก่ประชาชน โดยยึดประเด็นที่ว่าการศึกษาคือการพัฒนา นโยบายการผลิตครูจึงเปลี่ยนแปลง ไปมุ่งให้มีปริมาณสนองความต้องการในการพัฒนาการศึกษา จึงลดระยะการฝึกอบรมครูให้สั้นลง เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายและเร่งผลิตผู้มีวุฒิกครูให้เพียงพอโดยเร็ว อีกทั้งได้เกิดปัญหาเด็กเรียน ไม่มีที่เรียนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ล้วนเป็นแรงผลักดันให้รัฐบาลต้องแก้ปัญหาด้วยวิธีเปิดสอนภาคสมทบ (ภาคค่ำ) ในสถาบันฝึกหัดครู (ทบวงมหาวิทยาลัย 2529 : 100) จากเหตุการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลต่อวิชาชีพครูในด้านปริมาณและคุณภาพ กล่าวคือ

การเร่งขยายการผลิตครูทำให้เกิดการผลิตครูที่มีสถาบันผู้ผลิตอยู่ในหน่วยราชการหลายสังกัดและต่างผลิตครูของตนอย่างอิสระ ขาดการประสานนโยบาย เป้าหมาย และวิธีดำเนินการเข้าด้วยกันเพื่อให้สอดคล้องกับการใช้ครู จึงส่งผลกระทบต่อปัญหาด้านการใช้ครูซึ่งมีข้อจำกัดในแง่การบรรจุเข้าทำงาน เช่น ในปี 2526 อัตราตำแหน่งครูที่หน่วยงานใช้ครูต้องการมีจำนวน 11,904 ตำแหน่ง แต่จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาครูมีจำนวน 37,556 คน ซึ่งคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมได้ประมาณความต้องการครูไว้ระหว่างปี 2525-2529 ประมาณ 119,442 ตำแหน่ง แต่มีผู้สำเร็จการศึกษาในช่วงระยะเวลาดังกล่าวจำนวน 189,761 คน จึงมีจำนวนผู้สำเร็จเกินกว่าปริมาณ 70,319 คน (พจน์ สะเพียรชัย อ่างในสมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย 2529 :

166-167)

ในด้านปัญหาคุณภาพของครูนั้น วิจิตร ศรีสอาน (2523 : 4) ได้สรุปถึงสาเหตุสำคัญที่ทำให้คุณภาพของครูตกต่ำอันส่งผลให้วิชาชีพรู้ไม่เป็นที่ยอมรับแก่สังคมดังนี้

1. วิชาชีพรู้ยังไม่ได้มาตรฐาน
2. สถาบันวิชาชีพรู้ (ครูสภา) ยังไม่ได้มีบทบาทในการกำหนดหลักสูตรการผลิตครู
3. ขาดการประสานงานระหว่างฝ่ายใช้และฝ่ายผลิตครู
4. การใช้ครูไม่ตรงกับแขนงวิชาที่ได้รับการอบรมจากสถาบันผลิตครู
5. ขาดหน่วยงานสำรวจจำนวนครูตามแขนงวิชา ทำให้เกิดปัญหาหลักก้นในการผลิต เช่น ปัจจุบันขาดครูสอนคณิตศาสตร์ กลับไปผลิตครูสังคมศึกษาจนปริมาณมากเกินไป เป็นต้น
6. ยังไม่มีนโยบายการใช้ครูที่แน่นอน

กองแผนงานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (ทบวงมหาวิทยาลัย 2529 : 124) ได้สรุปปัญหาด้านคุณภาพของวิชาชีพรู้ โดยมีสาเหตุสำคัญดังนี้

1. ผู้ที่ไม่มีวุฒิทางครูหรือไม่ได้ผ่านการอบรมวิชาครูก็สามารถเข้าเป็นครูได้
2. หลักสูตรการฝึกหัดครูไม่สอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา
3. กระบวนการเรียนการสอน ตามหลักสูตรการฝึกหัดครูเน้นภาคทฤษฎีมากกว่าภาคปฏิบัติ
4. การให้การศึกษอบรมแก่ครูประจำการของสถาบันฝึกหัดครู เป็นการให้การศึกษเพื่อเพิ่มวุฒิมากกว่าการให้การศึกษ หรืออบรมเพื่อเพิ่มพูนสมรรถภาพในการทำงานของครูประจำการ
5. เกณฑ์การคัดเลือกนักศึกษาครูยังไม่เหมาะสม ทำให้ไม่สามารถคัดเลือกผู้ที่มีสติปัญญาสูง มีศรัทธา อุทิศตน และเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพรู้เข้ามาศึกษาได้

สภาพปัญหาดังกล่าวมาแล้วมีผลกระทบต่อวิชาชีพรู้มาตลอด และในฐานะของครูที่เป็นตัวบุคคลก็ได้รับผลกระทบจากความผันผวนทางเศรษฐกิจ ทำให้ครูและข้าราชการโดยทั่วไปไม่มีรายได้ไม่สมดุลย์กับรายจ่าย ต้องชวนช่วยหารายได้พิเศษเพิ่มจากเงินเดือนประจำ จากผลการวิจัยของสำนักงานข้าราชการพลเรือน เมื่อปี พ.ศ. 2528 ได้พบว่า ข้าราชการทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมีรายได้ขาดดุลเกือบทุกชั้น ยกเว้นข้าราชการชั้นเอก การขาดดุลดังกล่าวเฉลี่ยแล้วในส่วนกลางขาดดุลสูงกว่าในส่วนภูมิภาค กล่าวคือในส่วนกลางขาดดุลร้อยละ 23.16 ส่วนภูมิภาคขาดดุลร้อยละ 15.21 ซึ่งเมื่อเฉลี่ยทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคแล้วขาดดุลร้อยละ 18.76 ส่วนใหญ่เป็นครูประถมศึกษาและครูมัธยมศึกษา จึงส่งผลให้ครูต้องดิ้นรนเพื่อฐานะทางเศรษฐกิจ โดยหันเหความสนใจไปสู่การหารายได้พิเศษทางอื่น เช่น เปิดสอนกวดวิชา รับจ้างสอนพิเศษในอัตราที่แพง หรือเป็นนักร้องตามร้านอาหาร

เป็นต้น (ทบวงมหาวิทยาลัย 2529 : 101) อีกทั้งข่าวของครูที่เป็นข่าวในหนังสือพิมพ์ ล้วนทำให้ภาพจน์ของวิชาชีพครูเสื่อมเสียลง ไปอีก

ประเด็นดังกล่าวข้างต้น ได้ส่งผลกระทบต่อวิชาชีพครูทำให้ไม่ได้รับการยอมรับในฐานะที่เป็นวิชาชีพทัดเทียมกับอาชีพอื่น เช่น แพทย์ วิศวกร ทนายความ เป็นต้น ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของประเทศและหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการผลิตครู จึงได้พยายามหาแนวทางที่จะพัฒนาวิชาชีพครูให้ได้รับการยอมรับทัดเทียมกับวิชาชีพอื่น ๆ ซึ่งมีหลายหน่วยงานได้ดำเนินการไปแล้ว เช่น ครูสภา ได้จัดสัมมนาเรื่องมาตรฐานวิชาชีพครู เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรฐานวิชาชีพครู ตลอดจนการออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้จัดสัมมนาเรื่องจรรยาบรรณวิชาชีพครู และจัดทำจรรยาบรรณครู อันเป็นสิ่งที่ครูพึงยึดถือและปฏิบัติตาม รวมทั้งได้จัดสัมมนาเรื่องทิศทางการใหม่ของการฝึกหัดครูไทย และกรมการฝึกหัดครูได้จัดประชุมปฏิบัติการเพื่อหาทางปรับปรุงวิธีการคัดเลือกนักศึกษาครู ให้ได้ผู้มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู เข้าศึกษา ในสถาบันฝึกหัดครู เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในการวางแผนหรือการประชุมสัมมนาที่ผ่านมา ส่วนใหญ่เป็นการประชุมของหน่วยงานผู้ผลิตหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครู แต่หน่วยงานผู้ใช้ครูมีโอกาสเข้าร่วมเพื่อให้ข้อมูลหรือแสดงความคิดเห็น เป็นเพียงส่วนน้อย หากให้ทั้งสองฝ่ายคือ ผู้ผลิตและผู้ใช้ครู ได้มีโอกาสรับรู้ร่วมแสดงความคิดเห็น หรือได้ทราบความประสงค์ของแต่ละฝ่าย นอกจากจะก่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันแล้วยังมีผลทำให้การดำเนินการพัฒนา และแก้ปัญหาเกี่ยวกับวิชาชีพครูได้ตรงประเด็นและมีประสิทธิผลยิ่งขึ้นดังที่ สมพงษ์ เกษมลิน (2517 : 178) กล่าวว่า

"มาตรการหรือวิธีการต่าง ๆ ที่นำมาใช้เพื่อพัฒนาวิชาชีพครู จะสามารถก่อให้เกิดผลดีต่อวิชาชีพครู เกิดความร่วมมือร่วมใจ เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพควรเป็นมาตรการที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็น ในการกำหนดมาตรการหรือวิธีการนั้น ๆ"

หากเมื่อพิจารณาสถานที่ตั้งของสถาบันผู้ผลิตวิชาชีพครู พบว่ามีกระจายทั่วทุกภาคของประเทศ และกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจ การคมนาคม การศึกษา ฯลฯ ของประเทศ มีสถาบันผู้ผลิตวิชาชีพครูมากที่สุดคือ 32 แห่ง จากจำนวนทั้งหมด 105 แห่ง (สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย 2529 : 137) ในส่วนหน่วยงานผู้ใช้ครูนั้น กรุงเทพมหานครก็มีหลายหน่วยงาน โดยเฉพาะหน่วยงานผู้ใช้ครูในระดับโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนในกรุงเทพมหานครเหล่านี้ต่างกระจายอยู่ในหลายสังกัด เช่น สังกัดกรมสามัญศึกษา กรมอาชีวศึกษา สำนักงานการศึกษาเอกชน และสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร เป็นต้น โรงเรียนเหล่านี้ต่างกระจายอยู่ทั่วทุกเขตของกรุงเทพมหานครทั้ง ในเขตที่มีเศรษฐกิจดี เขตธุรกิจหรือแม้แต่ในเขตที่มีแหล่งชุมชนแออัด เป็นต้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึง เห็นสมควรที่จะศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียน ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งอยู่ในฐานะผู้ใช้ครู ผู้บังคับบัญชา เบื้องต้นของครูและเป็นผู้ที่สามารถมองเห็นสถานการณ์และปัญหาของวิชาชีพครู ได้อย่างใกล้ชิดและชัดเจน ประกอบกับประสบการณ์ที่คลุกคลีกับวิชาชีพครูของผู้บริหาร โรงเรียน ที่ต่างสังกัดต่างนโยบายและต่างระดับการจัดการศึกษามีความหลากหลายเช่นนี้ ย่อมส่งผลถึงการมองเห็นแนวทางแก้ไขที่เป็นไปได้ในการพัฒนาวิชาชีพครูมากยิ่งขึ้นเท่านั้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียน ในกรุงเทพมหานคร ต่อวิชาชีพครู โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะดังนี้

- 1 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียน ในกรุงเทพมหานครต่อวิชาชีพครู ในด้าน สถานภาพวิชาชีพครู ลักษณะของครู และแนวทางส่งเสริมวิชาชีพครู
- 2 เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียน ในกรุงเทพมหานครต่อวิชาชีพครู ในด้านสถานภาพวิชาชีพครู ลักษณะของครูและแนวทางส่งเสริมวิชาชีพครู โดยจำแนกตามประเภทของ โรงเรียน และระดับการจัดการศึกษาของ โรงเรียนที่ผู้บริหาร โรงเรียนปฏิบัติงานอยู่

ขอบเขตในการวิจัย

- 1 ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา ทั้งสถานศึกษาของรัฐบาลและเอกชน ในกรุงเทพมหานคร ในภาคต้นปีการศึกษา 2531
- 2 ศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับวิชาชีพครู ในด้านสถานภาพวิชาชีพครู ลักษณะของครูและแนวทางส่งเสริมวิชาชีพครู

คำถามในการวิจัย

- 1 ผู้บริหาร โรงเรียนที่มีเพศ อายุ วุฒิการศึกษา อายุการทำงานแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อวิชาชีพครูต่างกันหรือไม่
- 2 ผู้บริหาร โรงเรียนของรัฐบาลและเอกชนมีความคิดเห็นต่อวิชาชีพครูต่างกันหรือไม่
- 3 ผู้บริหาร โรงเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา มีความคิดเห็นต่อวิชาชีพครูต่างกันหรือไม่

ชื่อटकกลง เบื้องต้น

ผู้บริหาร โรงเรียนที่มีการจัดการศึกษาหลายระดับและ ไม่มีการแบ่งแยกอำนาจการบริหาร ในแต่ละระดับอย่างเด่นชัด ถือว่าผู้บริหาร โรงเรียนระดับการศึกษาสูงสุดคือ ผู้บริหาร โรงเรียนนั้น

คำจำกัดความ

ครู หมายถึง ผู้ประกอบอาชีพสอนหนังสือ ในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา ทั้งของรัฐบาลและเอกชนเท่านั้น

ความคิดเห็นต่อวิชาชีพครู หมายถึง ความรู้ลักษณะจิตของบุคคลต่อวิชาชีพครูในด้านสถานภาพ วิชาชีพครู ลักษณะของครู และแนวทางส่งเสริมวิชาชีพครู

สถานภาพวิชาชีพครู หมายถึง สภาพ ความคาดหวัง และความสำคัญของวิชาชีพครูและครู ลักษณะของครู หมายถึง ความประพฤติ การกระทำหรือการแสดงออกทางกาย วาจา และจิตใจของครู

แนวทางส่งเสริมวิชาชีพครู หมายถึง แนวคิดและแนวปฏิบัติเพื่อควบคุมและพัฒนาวิชาชีพครู ในด้านฐานะเศรษฐกิจ สังคมของครู และด้านวิชาชีพครู

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง บุคคลที่ดำรงตำแหน่งครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ หรือผู้รักษาราชการแทนบุคคลดังกล่าวในโรงเรียนนั้น

ประเภทของโรงเรียน หมายถึง การจำแนกสถานศึกษาออกเป็น โรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนเอกชน

ระดับการจัดการศึกษา หมายถึง การจำแนกสถานศึกษาออกเป็นระดับต่าง ๆ ได้แก่ ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา

โรงเรียนระดับอาชีวศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่เปิดสอนระดับสูงสุดในหลักสูตร ประกาศนียบัตรวิชาเทคนิค (ป.วท.) หรือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ป.วช.) หรือระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ป.วส.)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลจากการวิจัยนี้จะนำมาใช้เป็นข้อมูลสำหรับสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครู และหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู อาทิเช่น วิทยาลัยครู มหาวิทยาลัย ครูสภา สภากรรมการศึกษาต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อการนำไปประยุกต์ใช้ด้านนโยบาย หลักสูตร และด้านการผลิต อันจะเป็นแนวทางในการส่งเสริมวิชาชีพครูให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันต่อไป